

«Тасдик мекунам»

Директори Институти забон ва адабиёти
ба номи Рудакӣ АМИТ

Боймурод Шарифзода

02 2021

Такризи

муассисаи пешбар ба диссертатсияи Сатторов Амирҳамза Баходурович таҳти унвони “Таъсирпазирӣ аз оятҳои қуръонӣ ва ҳадисҳои набавӣ дар ғазалиёти Ҳочуи Қирмонӣ” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик

Таъсири босамар ва густардаи оятҳои қуръонӣ ва ҳадисҳои набавӣ ба адабиёти асрҳои миёнаи форсии тоҷикӣ барои касе пӯшида нест. Ин таъсирпазирӣ аз оғози адабиёти форсии тоҷикӣ ба ин забон шурӯъ гардида, дар асрҳои баъдӣ боз ҳам бештар танаввуъ пайдо карда, бо роҳи василаҳои забониву баёнӣ ва бадеии гуногун ифода ёфтааст.

Асри XIV дар таърихи адабиёти форсии тоҷикӣ бо вучуди шоирону орифони шухратманд аз адвори пурмахсул ва пурмухтаво мебошад, ки осори онҳоро бидуни таъсири оёти қуръонӣ ва ҳадисҳои паёмбари ғиромии ислом тасаввур наметавон кард. Таҷаллий ва партави ин маншаи илҳому эҳсоси шоирон аз дигар унсурҳои анғезандаи ашъори шоирон муассиртар ва пурбортар будааст, ки дар ин маврид китобу мақолаҳои зиёд навишта шудааст. Яке аз шоирони маъруфи ин давра, ки осори ӯ бо фарогирии маъонӣ ва мазмунҳои қуръонӣ ва ҳадисҳо бар дигар шоирони ҳамаҳди ҳеш бартариҳои қобили тавачҷуҳе дорад, Камолуддин Абулато Маҳмуд ибни Алӣ ибни Маҳмуд машҳур ба Ҳочуи Қирмонӣ ва мулаққаб ба “Нахлбанди шуаро” мебошад, ки баракси тамоми шоирони дигари адаби форсии тоҷикӣ худ рӯзу моҳу соли таваллуди ҳешро дар маснавии “Гул ва Наврӯз” бо чанд солшуморӣ гуфтааст, ки хеле муҳим мебошад: рӯзи якшанбеи бистуми моҳи зулҳиҷҷаи соли 689 мутобиқи 24 декабри 1290 мелодӣ мешавад. Муайян кардани мақсаду ҳадафи шоирону орифон аз истифодаи мазмунҳои қуръонӣ ва ҳадисҳо дар осори бадеӣ аз вазифаҳои илми адабиётшиносӣ ба ҳисоб меравад, ки дар ҳамин замина ба вучуд омадани рисолаи мавриди гуфтугӯ ба қалами Сатторов Амирҳамза Баходурович таҳти унвони “Таъсирпазирӣ аз

оятҳои қуръонӣ ва ҳадисҳои набавӣ дар газалиёти Ҳочуи Қирмонӣ" шоистаи таҳсин ва дастгириест. Дар муқаддима аз аҳаммияти мавзӯ, пешини таҳқиқи масъалаҳои баррасишаванда, ҳадафи таҳқиқот, наwgониҳои рисола, равишҳои таҳқиқ ва арзишҳои амаливу назарии он сухан рафтааст. Муаллиф дар се боби рисолааш ва зерфаслҳои онҳо, пеш аз ҳама, заминаҳои адабӣ, таърихӣ ва иҷтимоии зуҳури мазмунҳои қуръонӣ ва ҳадисҳоро пайгирӣ карда, мавқеи онҳоро дар адабиёти замони устод Рӯдакӣ таҳлил ва баррасӣ намудааст, ки намунаҳои бозмонда аз ашъори шоирони ин давра бо мазмунҳои китоби осмонӣ барои нишонрас ва муассир баён кардани мақсад ва ҳадафҳои адибон орошта гардидаанд.

Барои адабиётшиносии тоҷик ҷолиб он аст, ки диссертант яке аз сарчашмаҳои асосии тақомули шеърӣ тоҷикӣ ба хусус газалиёти Ҳочуро дар истифодаи ба мавқеъ ва ҳадафмандонаи ин манбаи муҳимму саршор аз афкори пешқадам ва муфиду судманд, ки барои ҳамаи замонҳо ба дарди инсоният меҳурад, медонад. Боби аввали рисола ба таъсирпазирии Ҳочу аз оятҳои қуръонӣ оид буда, аз се фасл иборат аст, нахустини он ба истифодаи нуктаҳои китоби муқаддас дар газалиёти шоир ихтисос ёфтааст. Дар ин маврид истифодаи шоир аз таркибҳои қуръонӣ: "равзаи хулд", "равзаи Ризвон", "аласту бираббикум", "ҷоми аласт", "шароби аласт", "базмгоҳи аласт", "доруссалом", "яди байзо", "унзур илайк", "нун ва-л-қалам" ва ғ. бо ишорат ба оятҳо ва мазмунҳои китоби муқаддас мақсаду ҳадафи муаллиф муассир ва бо таъкид ба зарурати мафҳумҳои боло баён шудааст, ки дар шеър барои расонидани паёми шоир аз воситаҳои муҳим ба ҳисоб мераванд, ки дар диссертатсия бо мисолҳои шохид таъйид гардидаанд. Дар иртибот ба ҳамин маънӣ фасли дигари боби аввал ба мавқеъу ҷойгоҳи талмеҳоти қуръонӣ оид мебошад, ки дар бораи бисёре аз шахсиятҳои қуръонии роиҷ дар шеърӣ Ҳочуи Қирмонӣ маълумоти муфассал дарҷ гардида, мутобиқати мисраву байтҳо бо оятҳои Қуръон нишон дода шудаанд. Фасли охирини ин боб ба таҳмилияҳои Ҳочу, ки маъмулан бо забони арабӣ ва бар мабнои оятҳои каломи раббонӣ суруда шудаанд, таҳлилу баррасӣ гардидаанд ва нақши онҳо дар таъйиди афкори шоир барои мухотабон асосӣ талаққӣ мешавад.

Ба ҳамин минвол дар боби дувуми рисола иқтибосоти Ҳочуи Қирмонӣ аз ҳадисҳои набавӣ ва дарҷи мазмуни онҳо дар газалиёти шоир мавриди гуфтугӯи муфассал қарор гирифтааст. Ҳунари шоир дар истифодаи мазмуни ҳадисҳо ва баъзан айнан овардани онҳо ба арабӣ барои таъйиди матлаби шоир ба василаи онҳо дар диссертатсия бо мисолҳои шеърӣ тақвият шудаанд.

Дар боби охирини рисола аз қорбурди саноеъи бадеӣ дар ду фасл ба тартиб дар нисоти қуръонӣ ва ҳадисҳо набавӣ сухан ба миён омадааст ва дар ин маврид муаллиф таҷаллии ин мазмунҳоро дар газалиёти Ҳочуи Қирмонӣ

дар мукоиса бо ашъори шоирони дигари то замони ӯ нишон дода, нақши истифодаи мазмунҳои ёдшударо дар газалиёти шоир баррасӣ кардааст.

Диссертатсия дар асоси сарчашмаҳои муҳимму қобили эътимоди осори матбуъӣи Хочуи Кирмонӣ “Куллиёт”-и ашъори шоир ба эҳтимоми тасхеҳи Аҳмад Сухайлии Хонсорӣ (Техрон, 1391/2013), “Девони комил”-и Хочуи Кирмонӣ, ба кӯшиши Саъиди Қонеъӣ (Техрон, 1374), “Қуръони карим”, матни тарҷумаи тоҷикӣ ва тавзеҳоти М.Умаров (Душанбе, 2007), “Ҷомеу-саҳеҳ”-и арабӣ-форсии Абӯабдуллоҳ Муҳаммад ибни Исмоили Бухорӣ, 7 ҷилд (Техрон, 1391/2013), “Саҳеҳи Муслим”, 4 ҷилд (Техрон, 1393/2015) таълиф шудааст.

Навири рисола дар он падида мегардад, ки бори нахуст нақшу макоми мазмунҳои қуръонӣ ва ҳадисҳои набавӣ дар газалиёти шоири таъсиргузори асри XIV таърихи адабиёти форсии тоҷикӣ Хочуи Кирмонӣ, ки ба истиноди сарчашмаҳо аз шоирони касирулашъори ин аср ба ҳисоб меравад, мавриди таҳқиқ қарор гирифта, баҳрабардории ӯ аз ин мавзӯ, ҳунари шоири ӯ дар қорбурди мазмунҳои мазкур муайян ва мушаххас карда шудааст. Таҳқиқоти ҳозир дар адабиётшиносии тоҷик қадами аввалин дар ин роҳ буда, аз лаёқату огоҳии муаллифи он гувоҳӣ медиҳад.

Арзиши назарии рисола дар муайяну мушаххас намудани нақшу нуфузи ашъори дорои мазмунҳои қуръонӣ ва ҳадисҳои набавӣ ҳамчун воситаи муассири таъсир ба хонанда ва мукаммилу мураттиби ҷанбаҳои зебоишносии газалиёти Хочуи Кирмонӣ инъикос ёфта, дар баррасихову таҳлили муаллиф сифатҳои мазкури ашъори истифодашуда хотирнишон гардидаанд.

Аҳаммияти илмӣ ва амалии диссертатсияи Сатторов Амирхамза Баҳодурович хангоми омӯзиш ва таҳаввулу такомули муҳтавоии ғазали асри XIV, таҳқиқи ашъори шоирони ҳамаасри Хочуи Кирмонӣ ва суханварони асрҳои баъдӣ, ки аз “тарзи сухани Хочу” пайравӣ кардаанд, метавонад судманд воқеъ гардад.

Мухтавои диссертатсия бо фишурдаҳои он ба забонҳои тоҷикӣ ва русӣ ва мақолаҳои илмие, ки докталаб дар маҷаллаҳо ба таъб расондааст, мувофиқат дорад.

Дар баробари комёбиҳои арзишманди илмӣ дар диссертатсия баъзе нуқтаҳои баҳснок ва машқук ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳо бар суди пажӯҳиш хоҳад буд:

1. Дар боби аввали диссертатсия фасле дар мавриди байту мисраъҳои арабии шоир ё ба истилоҳ ашъори муламмаъот ихтисос меёфт, мавзӯ мукаммал мегардид.
2. Хулосаи ҳар фасл хеле мухтасар ва он баъзан дар ҳудуди як ҷумла омадааст, ки натиҷаҳои таҳқиқотро нишон намедиханд.
3. Забон ва баёни рисола дар чанд маврид ба хатоҳои услубӣ ва мантикӣ дучор гардидааст.
4. Номи китоби Алиасғари Ҳалабӣ дар сах. 106 “Таъсири Куръон ва ҳадиси набавӣ” омадааст, ки комил нест.
5. Соли таваллуди шоир дар сах. 21 аз солшумории ҳиҷрӣ ба мелодӣ хато баргардонид шудааст.
6. Китобнома нумураттаб ва таҳрири ҷиддӣ мевоҳад.
7. Хатоҳои фаннӣ низ кам нестанд (саҳифаҳои 5,6,7,10,12,13, 92,97...)

Нихоят бо ин ҳама, камбудҳои дар боло зикршуда ҷузъӣ ва ислоҳшаванда буда, кимати илмӣ диссертатсияро коста наметавонанд.

Диссертатсияи Сатторов Амирҳамза Баҳодурович “Таъсирпазирӣ аз оятҳои қуръонӣ ва ҳадисҳои набавӣ дар ғазалиёти Ҳочуи Қирмонӣ” таҳқиқоти илмӣ анҷомёфта ва ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илми филология аз рӯи ихтисоси 10.01.01-Адабиёти тоҷик мебошад.

Такриз дар маҷлиси шуъбаи таърихи адабиёти Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон баррасӣ ва тасдиқ шудааст. Дар маҷлис 10 иштирок доштанд ва овоз доданд. Натиҷаи овоздиҳӣ: “тарафдор” 10 нафар, “муқобил” нест, “бетараф” нест. Қарори №1, 09 феввали 2021.

Такриз аз тарафи ташхисгар Юсуфов У. А., номзади илми филология, ходими калони илмӣ шуъбаи таърихи адабиёти ба номи Рӯдакии АМИТ омода карда шудааст.

Раиси чаласа

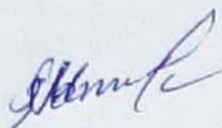
ходими пешбари

илмии Институт н.и.ф.

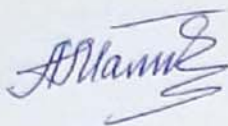
Котиби чаласа

ходими пешбари

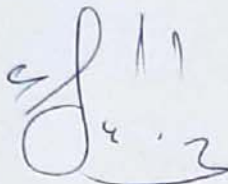
илмии Институт н.и.ф.

Муҳаммадиев Ш. М.

Маликова А. С.

Юсуфов У. А.

Ташхисгар ходими калони

илмии Институт н.и.ф.

Имзоҳои Муҳаммадиев Ш.М., Маликова А.С. ва Юсуфов У. А.

- ро тасдиқ мекунам:

мудири шӯбаи кадрҳои Институти забони ва адабиёти ба номи Рӯдакии

АМИТ Нарзикулова Ҳ.М.

Нишонӣ: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон

шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакии

E-mail: iza_rudaki21@mail.ru

Тел.: (+992)2272907; (+992) 2273378; (+992) 2277550 ва (+992) 2272426